

Bayram DEDE

Doç.Dr. Adıyaman Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, bayramdede@hotmail.com, Adıyaman-Türkiye

ORCID:0000-0003-1168-4068

Ali MUTLU

Öğretmen Merkez Turgutreis Ortaokulu, ressam_44_@hotmail.com, Muğla-Türkiye

ORCID: 0000-0002-7137-2958

SANATTA YARATICILIĞIN YİTİMİ HİPERREALİZM

Özet

Fotoğraf makinesinin keşfi ile birlikte, fotoğraf ortaya çıkmış ve sanatta önemli bir etki yapmıştır. Fotoğraf makinesinin bulunması ile birlikte sanat, doğayı yansıtmaktan vazgeçmiş, “soyut ifadeye yönelmiştir“ Tüm bunlara rağmen 1960’ta ortaya çıkan Pop-Art’la birlikte yeniden önem kazanan nesnel gerçekçilik, kitle iletişim araçlarından aldığı imgeleri sanatta kullanarak yeni bir sanatsal anlayışın doğmasına neden oldu. Hiperrealizm ile Pop-Art’ın çok yakın bir ilişkisi vardır. Her ikisi de kitle iletişim araçlarından aldığı imgeleri sanata kazandırmış, birebir kopyalarını üretmişlerdir. Sanatçı çalışacağı fotoğrafın aynı görüntüsünü elde etmek için fotoğrafın dia pozitifini yansıtarak görüntüyü birebir elde etme amacındadır. Sanatçı, fotoğrafın aynısını elde etmek için tüm ustalığını göstermek zorundadır. Bu yüzden sanatçı, klasik sanat tekniklerinden ve realist bakış açısından sonuna kadar faydalanır. Hiçbir rastlantıya yer vermeyen hiperrealistler, klasik sanatın tüm olanaklarından faydalanma yoluna giderler. Bir kısır anlayış oluşturan hiperrealistlerde duygunun olmadığı söylenebilir. Hiperrealizm sanatçısı yalnızca kopya ettiği fotoğrafı yansıtmayla sınırlı kalır. Hiperrealizm, avangart çağında biçimsel olarak tamamen farklı bir anlayışı ortaya koyar. Biçimi sağlayan klasik renk bilgisi, sanatçının amacına ulaşması için önemlidir. Fotoğraftaki resmi birebir yansıtmayı için boya karışımını ve tüm resimsel öğeleri bir disiplin içinde vermek zorundadır. Avangart sanatın tepkici, ütopyik, coşkun anlayışının yerine hiperrealist sanatçı pasif bir kişilik oluşturarak sadece bir mimesis gerçekleştirmiş olur.

Anahtar Kelimeler: Hiperrealizm, Fotoğraf, Yaratıcılık.

LOSS OF CREATIVITY IN ART HYPERREALISM

Abstract

Photography emerged and made a significant impact in art With the discovery of the camera. Art ceased to reflect nature and oriented towards abstract expression with the invention of the camera. Despite all this, objective realism, which gained importance again with Pop-Art that emerged in 1960, caused the emergence of a new artistic understanding by using the images taken from mass media in art. Hyperrealism and Pop-Art have a very close relationship. Both of them have brought images taken from mass media to art and produced exact copies. The artist aims to obtain the same image of the photograph he/she will work with by reflecting the slide positive of the photograph. The artist has to show all his/her ingenuity in order to get the same photo. Therefore, the artist fully utilizes classical art techniques and a realist perspective. Hyperrealists, who do not allow any coincidence, try to make use of all the possibilities of classical art. It can be said that there is no emotion in hyperrealists who form a vicious understanding. The hyperrealism artist is limited to reflecting the photo he/she has copied. Hyperrealism offers a completely different understanding in form in the avant-garde era. The classical color knowledge that provides the form

is important for the artist to achieve his/her goal. He/She has to give the paint mixture and all pictorial elements in a discipline to reflect the picture in the photograph exactly. Instead of the reactive, utopian, enthusiastic understanding of avant-garde art, the hyperrealist artist only achieves a mimesis by creating a passive personality.

Keywords: Hyperrealism, Photograph, Creativity.

1. Giriş

Hiperrealizm, fotoğraf makinesinin kullanılmasıyla ortaya çıkan bir sanat akımıdır. Hiperrealizmde el işçiliği tekrar önem kazanır. Sanatçı, tam bir zanaat işçisi gibi davranır. Hiperrealist sanatçılar, kendilerinin onayladığı ideallere de yaklaşır. Hiperrealistler, miadını doldurmuş bir biçimselliği tekrar canlandırmaya çalışır. Bunu da teknik bilgiyi kullanarak yapar. Hiperrealizm; sınırlı bir biçim anlayışı, klasik doğmaları tekrar hatırlatır. Hiperrealist çalışmalar, sanatçının tutkularını harekete geçirici tarzda değildir. Hiperrealizmin estetik bir misyonu gerçekleştirdiği de söylenemez. Pop-Art' ta olduğu gibi, hedef, kitlelerdir. Hiperrealizmin en önemli katkısı sanata bir çeşitlilik getirmiş olmasıdır. Klasik sanattaki zarafeti hiperrealizmde bulmak ise neredeyse imkansızdır. Sanatta entelektüel bir üstünlük oluşturamayan hiperrealist çalışmalar, sanatsal orijinalliği olmayan çalışmalar olarak nitelendirilebilir. Toplumun beğenisinin olduğu hiperrealist çalışmalar, sanatı bir yaratıcı eylem olarak gören kişiler tarafından pek de dürüst çalışmalar olarak görülmez. Hiperrealist çalışmalar kitlenin genel beğenisini yansıtır. Hiperrealist sanatçısı hırslı isteklerden de mahrumdur. Fotoğrafın sürekli tekrarlanması da bir bıkkınlığı da beraberinde getirir ama toplumun hiperrealizmi sindirmesi kavramsal sanatlara göre çok daha kolay olmuştur. Sersemletici bir etki yaratmayan hiperrealist çalışmalar herkesin kolaylıkla anlayabileceği bir düzeye iner. Hiperrealist çalışmalar beğeni standartlarına sahiptir. Ama Sanata, klasik tarzın maniyere olmuş yorgun havasını sokar. Hiperrealizm, fotoğraftaki formların taklidi ise boş inancın ötesine geçmez. Hiperrealizmin sanattaki düş kırıklığı onun sanatsal özgürlüğünü gerçekleştirmemesinden kaynaklanır. Hiperrealizm sanatçısının esin kavramıyla hiçbir ilgisi yoktur. Hiperrealist çalışmalar insanı mest eden görsellekle yüküldür. Ama hiçbir yaratıcılık göstermediği için sanatın sürekli hamle yapma, kendini aşma, yeni biçim ve içerik oluşturma gücünden de yoksundur.

2. Fotoğraf ve Sanat

Hiperrealist sanatçı popüler fotoğraflardan faydalandığı gibi istediği bir olayı, tepkiyi, bir mesajı iletmek için seçtiği bir fotoğrafı tualine aktarır. Hiperrealizmin temelinde bir ideale ulaşma isteği vardır. “İlk hiperrealistler Amerika’dan çıkar. Bu sanatçıların ustalıklı eserleri aylar süren zahmetli çabalarının ürünüdür.” (Farthing, 2014: 536). Sanatçının yaptığı çalışma fotoğraftan daha gerçekçi görünür. Hiperrealist çalışmalarda sanatçı beğeni pratiğini kendi arzusuna göre şekillendirmez. Çektiği fotoğrafa birebir bağlı kalmak zorundadır. Bu da sanatta sanatçının herhangi bir yaratıcılığa gitmesini engeller. Hiperrealizm kendi dönemine ait sanat anlayışı olan Avangard anlayışının dışındadır. Avangard anlayışının amacı var olan sanat kurumunu tasfiye etmektir. Çünkü sanat yaşamı yani özgürlüğü yasaklayan bir kurum olduğundan Avangard sanat anlayışı hiçbir sanat kurumunu kabul etmez. (Bürger, 2007:21). Avangard sanat anlayışı kavramsal kökenlidir. Oysa hiperrealizmde ise kavram yerini somut bir görselliğe bırakır. Geleneksel biçimlerden faydalanan hiperrealist sanatta mesajını bu kanaldan iletme anlayışını taşır. Avangard sanat anlayışı bir anti-mimetik bir anlayış sergilerken hiperrealizm ise mimetik bir anlayışa sahiptir. “Hiperrealizm temel çizgilerini ve teknik yöntemlerini Pop-Arttan almıştır. Ancak Pop-Art kadar pırıltılı değildir. Bu akımda resimler, fotoğraf gibi net odaklıdır.” (Şişman, 2006: 174) Hiperrealizm Pop-Art ve klasik sanatı kendine referans olarak alırken fotoğrafa göre yapılan resimle arasında en küçük bir uyumsuzluk göze çarpmaz. Bu anlayışta sanatçının sanatsal bir strateji geliştirmesine engel olur. Sanatçı kendisini rahatsız eden bir durumu etmek için de fotoğrafını çekip imgeyi kullanabilir. Amaç toplumun dikkatini çekmektir. Hiperrealizm sanatın öznel, özgün, yaratıcı ve mistik tarzında yoksundur. Bu yüzden biçimsel bir yaratıcılığa gitmez ama içerik olarak sanatçı çağdaş bir anlayışa yaklaşır.

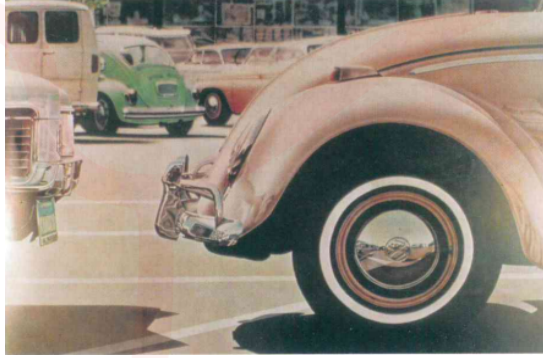
Klasik ve realist geleneğe yaslanan resimler arasında mimetik bir yapının dışında içsel bir anlam taşımaktadır. Hiperrealist biçimde tinsel bir enerjiyi görmek mümkün değildir. Hiperrealizmin gizi bazen içeriğinde saklıdır. Çağdaş sanatın kaderini değiştirmeye çalışan hiperrealizm, biçimde kullandığı malzeme ile geçmişe bir pencere açmıştır. Kübizm ile başlayan fenomenal alandan kopma anlayışından vazgeçerek tekrar geleneksel biçimlere dönüş yapar. Çağdaş sanatın biçimsel yazısına ters düşen hiperrealizm, tekrar sanatta klasik bir biçim anlayışı ve estetik algısını getirir. Hiperrealizmde biçim, salt haz kaynağı olarak alınmayıp bir aracı konumuna indirgenmiştir. Hiperrealizm biçim olarak bir hakikat iddiası taşımaz. İçerik olarak da yüksek bir gerçeği içinde barındırır. Açık seçik biçimleri simgesel bir anlama izin vermez. Hiperrealizm sanata hem biçim hem de içerik olarak bir katkı sağlamaz. Hiperrealizm her açıdan avangard anlayışından farklı bir bakış açısı getirmiştir. Yeniden üretilen fotoğraf sanatta yeni bir ritüelin de başlangıcını da gerçekleştirmiştir. Hiperrealizmin kazandığı anlam, fotoğrafın ötesine geçer. Hiperrealist çalışmalar, fotoğraftaki biçimleri ve renkleri olduğu gibi çıkartırken sanatının özgürleşmesine izin vermez; sanatçı bir makineye dönüşür. Hiperrealizmde sanatçının vermek istediği mesaj bir topluma kendi düşüncesini empoze etmek değil herhangi bir konuda toplumu uyarmak ve biçimlendirmektir. Amerikalı hiperrealist bir sanatçı olan Denis Peterson kutsal kitapta bir bölümünü anlatılmış olduğu ayette geçen bir cümleyi kullanmıştır. Bu cümle, “Topraktan gelen toprağa gider.” sloganıdır. Fotoğrafını çekip onu birebir resmeden fotoğrafçı, dikkat çekmek istediği figür herkesin görebileceği bir yerde yatmaktadır. Orada gelip geçenlerden hiçbiri, adamın kendinde olmadığına dikkat etmez. Denis’in bu çalışmasındaki figürü seçmesindeki amaç evsizlere karşı toplumun duyarsız olduğunu ifade ederek bir farkındalık oluşturmaktır. (Farthing, 2014: 538) Klasisizmin ve realizmin yeni halefi olarak ortaya çıkan sanat hiperrealizmle birlikte tekrar geleneksel biçimlere dönüş yapmış ve yeni bir düşü gerçekleştirmiştir. Hiperrealizm kopyaladığı fotoğraftan daha mükemmellini geliştirmeye yöneliktir. Hiperrealist sanatçı her ne kadar biçimsel olarak bir yenilik getirmemiş olsa bile sanatçı duyarlılığına uygundur. Realizmin biçimsel tercihi onun içerik anlamında bir hamle yapmasının da önünü açar.

Hiperrealist sanatçı, kullandığı klasik yöntemlerle ve büyük bir gayretkeşlikle çalışmasını gerçekleştirir. Hayal gücünün olmadığı duyularüstü bir algı da geliştiremez. Kurallar katıdır, hiçbir esnekliğe izin vermez. Hiperrealizm, avangard denizinde bir ada gibi kalmıştır. Hiperrealizm, avangard inancının yıkımı olarak nitelendirilebilir. Sanatçı var olan sınırların dışına çıkma cesaretini gösteremez. Klasik ve realist sanat pratiklerine birebir bağlı kalan hiperrealizm, kendini aşma ihtiyacını duymaz. Hiperrealizm projesi, duyguların etkisini tamamen yitirdiği biçimsel bir yaratıcılıktan çok sanatın felsefesine ters düşen bir anlayış geliştirmiştir. Klasik Batı estetiğine saplanıp kalmış hiperrealizmde ne sanatçının psikolojik yapısı, bunalımı, melankolik yapısı ne de sanatçının pervasız çıkışları vardır. Herkesin ortak gördüğü ve yoruma ihtiyaç duymayan biçimler kullanılır. Sanatsal sonuçları olmayıp çözüm olarak da sanatçının ustalığını ön plana çıkarırlar. Hiperrealizmin topluma çekici gelen yanı çoktur. Tam da toplumun istediği ürünlerdir. Hiperrealizm avangar’da olduğu gibi bir tinsellik ya da bir giz taşımaz. Sanatçı, kavramsal kökenli sanatlarda olduğu gibi seyirciyi şaşırtmak ve onun zihnini kullanmasını sağlamak ya da bir manifestoyla sanatın ilkelerini açıklamak zorunda değildir. Biçimde görünen neyse sanatı da odur. Kopya edilen fotoğrafın aynısıdır. Hatta fotoğraftan bile daha gerçek görünür. Bu yüzden bünyesinde sanatsal bir sorunsalı da ihtiva etmez. Sanatçı hiperrealizmde bir ruhsal boşalığa girmez. Sanatçı kaotik olan durumunu veya sevinci, mutluluğu yansıtacak biçimlerden yoksundur. Sarsıcı bir biçimsel çıkış gerçekleştirmez. Zihinsel çaba yerini el emeğine bırakır. Hiperrealizmde en önemli tehlike, seri üretime dönüşme olasılığıdır. Hiperrealist sanatçı, realistlerde olduğu gibi açık havada çalışmaz bunun yerine resmetmek istediği görüntüyü fotoğraf makinesiyle kaydederek tuval veya seçtiği bir materyalin üzerine aktararak çalışır. Çirkinlikler, sanatın büyümlü havasında estetikleşirken hiperrealizmde bu yaşanmaz. Doğadaki iğrenç, pis, estetik olmayan formlar hiperrealizmde estetik bir görünüm kazanmaz. Tam tersine doğadakinden daha çirkin görünür. Hiperrealizm ile birlikte sanatta düşünsel yaklaşım ortadan kalkar ve sanatçı bir otonomi bakışı getirmez.

Görsel 1. Duane Hanson, Köpekli Kadın, karışık gereç, 1977, Whitney Museun, New York.

Görsel 1’de Duane Hanson’un “Köpekli Kadın” adlı çalışmasına bakıldığında bir fotoğraf mı yoksa bir resim mi olduğu hemen anlaşılır. Kadının kıyafetlerinden oturduğu sandalyeye ve yatmakta olan köpeğe kadar her şey sabırla işlenmiştir. Sanatçı fotoğrafın aslını verebilmek için ustalığını göstermiştir. Uzun ve sabırlı bir çaba gerektiren çalışmada sanatçı fotoğraftaki herhangi bir detaydan kaçma özgürlüğüne sahip değildir. Bu resimde sanatçı tarafsız, duygusuz ve objektif bir bakış açısıyla resmini tamamlamıştır. Bu yüzden bu resimde sanatçının bir yaratıcılığını görmek mümkün değildir.

Görsel 2. Don Eddy, Volkswagen, tuval üzerine yağlıboya, 1971.

Görsel 2’de Don Eddy, “Volkswagen” adlı çalışmasında birçok arabanın oluşturduğu bir kompozisyon göze çarpmaktadır. Sanatçının tek özgürlüğü konu seçiminde kendini gösterir. Işığı çok iyi yansıtan sanatçı, parlak renklerle otomobilin metalini aslından daha iyi yansıtmıştır. Sanatçının bu resimdeki tek kaygısı otomobilleri tıpatıp yansıtmak olmuştur.

Görsel 3. Chuck Close, Linda, tuval üzerine akrilik, Akron Art Museum.

Chuck Close'nin "Linda" adlı çalışması bir portredir. Sanatçı, uygun bulduğu kişilerin büyük boy portrelerini yapmıştır. Sanatçı, diğer hiperrealist sanatçılarda olduğu gibi her detayı uzun bir uğraş sonrasında gerçekleştirmiştir. Bu portrede fotoğrafın diapositifini tuval üzerine yansıtıldığından sanatçı oran-orantı gibi sorunların çözülmesiyle uğraşmak zorunda kalmadığı için tüm çabasını renk karışımlarına ayırır.

Görsel 4. Robert Cottingham, RET, tuval üzerine yağlıboya, 1972, orph lithograph

Görsel 4'te Robert Cottingham, reklam panolarının fotoğrafını çekip tuval üzerinde çalışmıştır. Pop-Artta olduğu gibi Amerikan tüketim kültürünü ve insanı hayallerin derin dünyasına götüren Amerika'nın pırlıtlı dünyası vardır.

Hiperrealizm, modernizmin yaratıcılık vaatlerinin dışında kalmıştır. O ileriye yönelik bir ütopyadan da yoksundur. Yaratıcılığın güçlü ve derin yapısı hiperrealizmde görülmez. Hiperrealist çalışmalar, günlük yaşamdan kesitler sunduğu için dokümantasyon niteliği taşımaktadır. Hiperrealistler, fotoğraf gerçekliğinin yeniden üretilmesini amaçladığından eserlerde üzerinde durulan renklerin aslına uygun ahengidir. Zihinsel gücün pek işe yaramadığı ama el ustalığının, klasik fırça vuruşu ve renk karıştırma yeteneğinin ortaya çıktığı görülür.

Hiperrealizmde çalışmanın sınırları keskindir. Fotoğraftaki görüntünün dışına çıkılmaz. “Taklit saplantısı asıl, Fransız sanatçı Jean –Olivier Hucleox ile doruğa çıkmıştır. Resimlerinde aylar boyunca büyütle çalıştığı bilinir.” (Eroğlu, (2007:401). Hiperrealizmin kriterleri olan ölçü, renk, kompozisyon ve perspektif gibi kavramlar önem kazanır. Hiperrealizmde ileriye yönelik hamleleri gözlemlenmez. Sanatçının entelektüel olmasının bir anlamı yoktur. Fotoğrafta görüntünün yüceltilmesi veya idealleştirilmesine gidilir. Çünkü sanatçı fotoğraftan daha gerçekçi bir görüntü oluşturur. Kavramsal sanat anlayışları eserin bir meta haline dönüşmesine karşı çıkmış her türlü tecimsel anlayışa tepki göstermiştir. “Kavramsal sanatçılar sanatın metalaşmasına karşıdır. Metalaşmaya direnmek için, satılabilir nesnelere ziyade satılamayan (Örn. Sanat olarak düşünce gibi) işlerde uzmanlaşırlar“ (Carroll, 2012:117). Hiperrealizm ise tecimsel kaygıları tekrar gün ışığına çıkartmış ve metalaşmasına katkıda bulunmuştur. Hiperrealizm belirgin bir anlayış olarak ortaya çıkmıştır. Biçim olarak hiçbir değişimin olmadığı görülebilir. Hiperrealistlerin teknik hünerleri önemlidir. Sanatçı, fotoğraftaki görüntüyü en iyi biçimde vermek zorundadır ve gündelik hayattan bir sahneyi de ele alıp işler. Hiperrealistler konu açısından da sınırsızdır. “Hiperrealistlerin çoğu, çevrelerindeki dünyaya ait fotoğrafların bir parçasını alıp tuvale aktarırlar ve oluşan imgenin denetimi altında resmi tamamlarlar, bunlar aynı zamanda gerçekleşmesi mümkün en katıksız doğacı resimlerdi” (Lyinton,1991:314). Sanatçı özgürlüğünü ancak konu seçiminde gösterir. Hiperrealizmde zihinsel imgeler artık geçerliliğini yitirir. Hiperrealizm, sanatın alanını daraltarak sanatsal her türlü imgeye karşı çıkar. Hiperrealizm, toplum tarafından eleştirel bir değerlendirmeye maruz kalmaz, Hiperrealizm daha çok, toplumun onayladığı çalışmalara imza atmıştır. Hiperrealizm kriterleri fotoğrafı en iyi biçimde aktarmaktır. Sanattaki çok seslilik yerine tekdüzelğe gider. Biçimin, en detayına kadar verilmesi önemlidir. Hiperrealizm, teknolojinin getirilerinden faydalanır. Hiperrealizm, çağdaş bir dönemde klasik bir alana evrilmiştir. Fiziksel bir fenomenal bağlam oluşturan hiperrealizm bir galeride sergilenir. Çalışmalar üretir. Resmin iki veya üç boyutlu fotoğrafla belirleyen sanatçı fotoğraftaki resme uymak zorundadır. Sanatçı boyut anlamında tam bir otonomi sergileyebilir. Bunun dışında fotoğraftaki biçimlere bağlı kalmak zorundadır, psikolojik durumu resmin içeriğinde değildir. Bu da temposunda bir düşüklüğe neden olur. Hiperrealist tamamen pazar için üretiyorsa güzelleştirme yoluna gider. Eğer fotoğraftaki renkler mat ise güzelleştirme adına parlak renkler kullanabilir. Böylece yaratıcılıktan öte bir tercih meselesi haline gelir. Konuların biçimsel olarak ortaya konulması çalışmalar için ideal bir çalışma oluşturur. Çünkü fotoğraftan daha gerçekçi, daha parlak, ya da daha açık olabilir. Fotoğrafi dönüştürme çabası gerçekçi bir çalışma yapmaya yönlendirir. Sanatçı, fotoğraftan faydalanırken resim tecrübelerinden yüksek düzeyde faydalanır. Fotoğraftaki biçimleri aktarırken de biçimsel unsurları tekrar ele alarak, kontrol ederek renkleri ve biçimsel bozuklukları gidermeye çalışır. “Ressamın mesleki becerisini ön plana çıkartan işlerde klasik fırça vuruşu yüceltilir. Sanatçıların Ingres’a hayranlık duymaları bu yüzdendir. Hiperrealistlerin çoğu kendi çekemedikleri fotoğraflardan yararlanırlar.” (Germaner,1997:66). Hiperrealist çalışmalar görselliği ile insanı mest eder. Çağdaş icracı, sanatı sürekli ileriye götürmek için uğraşır. Ancak hiperrealizmde böyle bir kaygı yoktur. Hiperrealizmde tecrübe kendini göstererek kendi bireyselliğinden uzaklaşıp dışsala yönelir. Sanatçının kendinden uzaklaşması sanatçıyı fenomenal bir görsele iter. Çalışmalar aldatici bir sanatsal görsellik oluşturur. Sanatçı da kendini bu kuşatılmışlık içinde bulur. Hiperrealizm teknik bir uğraş olarak estetik çabanın yerini almıştır. Ama hiperrealizmdeki serbestlik sadece istediği konuyu çalışabilme olanağını sahip olmasıdır. Hiperrealizmin hayatı dönüştürmek gibi bir kaygısı asla oluşmamıştır. Hiperrealizm, zihin yorgunluğunun yerini beden yorgunluğuna bırakır.

3. Sonuç

Soyut sanatın hamle üzerine hamle yaptığı bir çağda Pop-Art’tan etkilenen Hiperrealizm, tekrar figüratif sanata dönüş yapar. Figüratif sanatla birlikte klasik sanat kavramları önem kazanmaya başlar ama hiperrealizmde doğa ve insanın yerine kartpostal, afiş ve fotoğraf imgesine dayanarak çalışmalarını gerçekleştirir. Kopya edilen fotoğrafın imgesi klasik teknikleri en üst derecede kullanan sanatçı fotoğrafın birebir kopyasını yapar. Fotoğraf gerçek olarak algılanır. Sanatçı gerçeğin görüntüsünün kopyasını yapar. Sanatçı, klasik resim sanatı bilgisini ve teknik ustalığını göstermek zorundadır. Klasik ve realist teknik ustalığı sanatçının amacına ulaşmasında önemlidir. Hiperrealizmde

başarı, sanatçının uzun süre sabır göstererek titiz çalışmasına bağlıdır. Hiperrealizmde bir yaratıcılık sergilemeyen sanatçı, sanatın sürekli gelişme ve atılım yapma mantığından da uzaktır. Sanatçı iyi bir ustalık sergilerken yaratıcı bir bireysellikten de uzaktır. Bu yüzden hiperrealizmde bir atılım, yenilik, yaratıcılık bulmak imkânsızdır. Hiperrealizmin sanattaki yaratıcılığı tamamen ortada kaldırdığı söylenebilir. Hiperrealizm, bir seri üretim mekanizmasını da devreye koyarak sanatın yaratıcı ve özerk yapısını ortadan kaldırmış olur. Sanatın sürekli ilerleme fikrinden tamamen ödün veren hiperrealizm, bir meta üretimine dönüştürmüştür.

Kaynakça

Eroğlu, Ö. (2007). *Sanatın Tarihi*, Kolaj Kitaplığı, İstanbul.

Farthing, S. (2014). *Sanatın Tüm Öyküsü*, (Çev: Aldoğan, G. Candil Çulcu, F.), Hayalperest Yayınları.

Germaner, S. (1997). *1960 Sonrası Sanat* (Akımları, Eğilimler, Gruplar, Sanatlar). Kabala Yayın Evi, İstanbul.

Norbert, L. (1991). *Modern Sanatın Öyküsü*, (Çev. Çapan, C. Öziş, S.), Remzi Kitap Evi, İstanbul.

Şişman, A. (2006). *Sanata ve Sanat Kavramlarına Giriş*, Literatür Yayınları, İstanbul.

Bürger, P. (2007). *Avangard kuramı*, Erol Özbek (çev.), İletişim Yayınları İstanbul.

Caroll, N. (2012). *Sanat felsefesi*, (Çağdaş bir giriş), Güliz Korkmaz Tirkeş (çev.) Ütopya Yayın Evi, Ankara.

Görsel Kaynakça

Görsel 1: <https://whitney.org/collection/works/2160>

Görsel 2: <https://www.flickr.com/photos/artimageslibrary/6156552758>

Görsel 3: <https://www.washingtonpost.com/wpsrv/style/museums/photogallery/chuckclose/chuckclose>

Görsel 4: <https://vertufineart.com/artists/robert-cottingham/>